

Sygn. akt I ACa 215/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 czerwca 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSA Dariusz Rystał
Sędziowie:	SA Danuta Jezierska SA Maria Iwankiewicz (spr.)
Protokolant:	st. sekr. sądowy Beata Waclawik

po rozpoznaniu w dniu 13 czerwca 2013 r. na rozprawie w Szczecinie

sprawy z powództwa C. S. i H. S.

przeciwko S. J., T. J. i S. W.

o nakazanie złożenia oświadczenia woli

na skutek apelacji powodów

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie

z dnia 22 stycznia 2013 r., sygn. akt I C 756/12

I. oddala apelację,

II. zasądza od powodów solidarnie na rzecz pozwanych solidarnie kwotę 5.400 (pięć tysięcy czterysta) złotych tytułem kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym,

III. przyznaje od Skarbu Państwa-Sądu Okręgowego w Szczecinie na rzecz adwokata T. B. kwotę 5.400 (pięć tysięcy czterysta) złotych powiększoną o należny podatek VAT, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodom z urzędu.

Maria Iwankiewicz Dariusz Rystał Danuta Jezierska

Sygn. akt I ACa 215/13

UZASADNIENIE

Pozwem ostatecznie sprecyzowanym pismem procesowym z dnia 8 października 2012 roku H. S. i C. S. wnieśli o nakazanie pozwany: T. J., S. J. i S. W. złożenia oświadczenia woli, że przenoszą na rzecz powodów prawo własności lokalu mieszkalnego nr (...) położonego w N. przy ul. (...) wraz z przynależnym do niego udziałem we własności

części wspólnych budynku i gruntu, w związku z odwołaniem wobec M. J. przez powodów darowizny przedmiotowej nieruchomości, dokonanej umową z dnia 3 kwietnia 2002 r. Ponadto wnieśli o zasądzenie od pozwanych na rzecz powodów zwrotu kosztów procesu według norm przepisanych. Powodowie twierdzili, że obdarowany był wobec nich rażąco niewdzięczny, a po jego śmierci roszczenie o zwrot przedmiotu darowizny obciąża jego spadkobierców – rodziców oraz siostrę.

Pozwani ustosunkowując się do żądań pozwu wnieśli o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od powodów na ich rzecz kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Wyrokiem z dnia 22 stycznia 2013 roku Sąd Okręgowy w Szczecinie oddalił powództwo oraz - w punktach II oraz III, rozstrzygnął o kosztach postępowania.

Rozstrzygnięcie zostało poprzedzone ustaleniem, że w dniu 3 kwietnia 2002 r. powodowie – H. S. i C. S. dokonali na rzecz siostrzeńca H. S. - M. J. darowizny lokalu mieszkalnego nr (...) położonego w N. przy ul. (...), dla której to nieruchomości Sąd Rejonowy w G. prowadzi księgę wieczystą Kw nr (...) wraz z przynależnym do niego udziałem w 4734/10.000 części we własności części wspólnych budynku i gruntu stanowiącego działki nr (...), objętych księgą wieczystą Kw nr (...) prowadzoną przez Sąd Rejonowy w Gryficach. Obdarowany oświadczył, iż w wykonaniu polecenia ustanawia na rzecz darczyńców dożywotnią i nieodpłatną służebność osobistą mieszkania, polegającą na prawie do korzystania z całego lokalu mieszkalnego, stanowiącego przedmiot niniejszej umowy.

Sąd Okręgowy ustalił, że powodowie nie złożyli oświadczenia o odwołaniu powyższej darowizny. Wskazał także, że M. J. sporadycznie bywał w mieszkaniu przy ul. (...) w N.. Był kawalerem, był osobą chorą, uczynną i dlatego powodowie, którzy nie mieli swojego potomstwa, jego wskazali jako osobę godną darowizny w postaci nieruchomości nad morzem. Obdarowany nigdy nie zamieszkał w nieruchomości darowanej mu przez powodów, którzy nadal dysponowali nieruchomością.

Z ustaleń tego Sądu wynika, że w dniu 22 stycznia 2005 r. obdarowany M. J. zmarł. Jego spadkobiercami są pozwani – matka T. J. w udziale do 1/4 części, ojciec S. J. w udziale do 1/4 części i siostra S. W. w udziale do 1/2 części.

Sąd pierwszej instancji ustalił także, że H. S. złożyła przeciwko A. W. – mężowi pozwanej S. W. zawiadomienie o popełnieniu przez niego przestępstwa polegającego na tym, że w dniu 24 marca 2007 r. w N., wykręcając jej rękę doprowadził do spiralnego złamania kości łokciowej lewej, które to obrażenia spowodowały naruszenie czynności narządów jej ciała na okres powyżej 7 dni, ale Sąd Rejonowy w G. wyrokiem z dnia 4 lutego 2011 r. w sprawie o sygn. akt II K 606/09 uniewinnił oskarżonego A. W. od popełnienia zarzucanego mu czynu. Powyższe orzeczenie uprawomocniło się.

W tak ustalonych okolicznościach faktycznych sprawy Sąd Okręgowy uznał, że powództwo nie zasługuje na uwzględnienie z uwagi na to, że C. S. i H. S. nie złożyli wobec obdarowanego – M. J. oświadczenia na piśmie o odwołaniu darowizny, które wywołuje skutek obligacyjny. Dopiero wówczas możliwe jest poddanie ocenie skuteczności odwołania darowizny pod kątem spełnienia przesłanek określonych w art. 898 i 899 k.c. w ewentualnym procesie. Aktualnie darczyńcy nie mogą odwołać darowizny po śmierci obdarowanego, nawet jeżeli termin określony w art. 899 § 3 k.c. jeszcze nie upłynął.

Ponadto, Sąd Okręgowy dostrzegł, że przyczyną odwołania może być rażąca niewdzięczność obdarowanego, a nie jego spadkobierców, gdy tymczasem z dowodów zebranych w sprawie, w tym z zeznań stron postępowania wynika, iż powodowie swoje zarzuty kierują przeciwko spadkobiercom zmarłego M. J., zaś brak dowodów poza samymi twierdzeniami powodów, że zmarłemu można przypisać rażąca niewdzięczność wobec darczyńców.

Dodatkowo Sąd Okręgowy wskazał, iż nawet gdyby przyjąć rażąca niewdzięczność po stronie obdarowanego, to upłynął roczny termin – uregulowany w art. 899 § 3 k.c. - od dnia, w którym powodowie dowiedzieli się o niewdzięczności obdarowanego. W przedmiotowej sprawie najpóźniej w chwili śmierci obdarowanego tj. w 2005 roku. Sami powodowie twierdzą, że rzekoma niewdzięczność M. J. miała miejsce już krótko po dokonaniu darowizny, a więc

w 2002 r. zaś pozew został złożony 19 października 2011 roku. Z powyższych powodów Sąd Okręgowy powództwo oddalił.

Taka ocena prawna wpłynęła na zakres postępowania dowodowego, dlatego Sąd pierwszej instancji pominął dowód z zeznań świadków wskazanych w piśmie procesowym z dnia 9 listopada 2012 roku. Uznał nadto, że okoliczności, na które mieliby być słuchani świadkowie nie dotyczą faktów istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy.

Dla porządku Sąd Okręgowy podkreślił, że z zeznań samych powodów nie wynika, aby M. J. przejawiał wobec powodów rażącą niewdzięczność.

W niniejszej sprawie powodowie przegrali proces w całości, co skutkowało – zgodnie z art. 98 § 1 i 3 k.c. zasądzeniem od nich solidarnie na rzecz strony przeciwnej kosztów zastępstwa procesowego.

Z tak umotywowanym wyrokiem nie zgodzili się powodowie. Zaskarżyli wyrok Sądu Okręgowego w Szczecinie w całości i zarzucili mu:

I. naruszenie art. 900 k.c., poprzez jego wadliwą wykładnię i błędne zastosowanie wyrażające się w nieprawidłowym przyjęciu, iż przewidziana w tym przepisie forma pisemna oświadczenia o odwołaniu darowizny warunkuje jego skuteczność (ważność), co – jak wynika zarówno z ustnych motywów rozstrzygnięcia i uzasadnienia pisemnego Sądu pierwszej instancji – stanowiło zasadniczą podstawę oddalenia powództwa w sprawie podczas gdy niedochowanie formy pisemnej nie skutkuje nieważnością ani bezskutecznością oświadczenia o odwołaniu darowizny, a tym samym samo nawet ustalenie, że złożone oświadczenie o odwołaniu darowizny nie miało formy pisemnej nie mogło przesądzać o oddaleniu powództwa w przedmiotowej sprawie,

II. naruszenie art. 899 § 3 k.c. poprzez jego wadliwą wykładnię i błędne zastosowanie wyrażające się w nieprawidłowym przyjęciu, iż powództwo w przedmiotowej sprawie nie mogło być uwzględnione z uwagi na fakt, iż zostało ono wytoczone w 2011 r., a więc w 6 lat po śmierci obdarowanego M. J., a w art. 899 § 3 k.c. mowa jest o terminie rocznym, podczas gdy ww. przepis nie określa terminu, w jakim może być wytoczone powództwo, a jedynie określa termin, w jakim winno być złożone oświadczenie o odwołaniu darowizny, którego powództwo bynajmniej nie zastępuje, zatem data wytoczenia powództwa nie ma w kontekście dyspozycji art. 899 § 3 k.c. żadnego znaczenia i tym samym nie może mieć wpływu na treść rozstrzygnięcia w sprawie,

III. naruszenie prawa procesowego mające istotny wpływ na wynik postępowania w sprawie, a to art. 227 k.p.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i pominięcie (oddalenie jako niemających istotnego znaczenia) złożonych przez powodów wniosków dowodowych o przesłuchanie świadków E. W. oraz T. G. mających zeznawać w szczególności na okoliczności rażącej niewdzięczności obdarowanego M. J. w stosunku do powodów oraz związanego z tym odwołania przez powodów darowizny, w sytuacji gdy przeprowadzenie tych dowodów mogących potwierdzić uznaną przez Sąd za nieudowodnioną rażącą niewdzięczność obdarowanego, jak też okoliczności (przyczyny, czas) odwołania przez powodów darowizny mają istotne (zasadnicze) znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, co potwierdza zresztą:

- sam Sąd pierwszej instancji, który wskazuje w uzasadnieniu skarżonego wyroku, iż powodowie C. S. i H. S. winni byli wykazać rażącą niewdzięczność po stronie M. J.,

- wykazana już wyżej błędna wykładania przepisu prawa materialnego art. 900 k.c. która skutkowałą przyjęciem przez ten Sąd, że spowodowana brakiem dochowania formy pisemnej nieskuteczność oświadczenia o odwołaniu darowizny względem obdarowanego M. J., pozwala na rozstrzygnięcie sprawy (oddalenie powództwa) bez przeprowadzanie dalszych dowodów na tę okoliczność.

IV. naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dowolną, a nie swobodną ocenę materiału dowodowego, a w szczególności z przesłuchania powodów i przyjęcie, że „z dowodów zebranych w sprawie, w tym zeznań stron postępowania wynika, że powodowie kierują swoje zarzuty przeciwko spadkobiercom zmarłego M. J., zaś brak dowodów poza samymi twierdzeniami powodów, że zmarłemu można przypisać rażącą niewdzięczność, wobec darczyńców”, podczas gdy

powodowie wyraźnie wskazali, że to zachowanie obdarowanego postrzegali jako rażąco niewdzięczność, zaś mogący potwierdzić to, zawnioskowani przez powodów świadkowie E. W. oraz T. G. nie zostali przesłuchani przez Sąd Okręgowy, gdyż oddalił on wnioski dowodowe w tym zakresie na podstawie art. 227 k.p.c. jako nieistotne, co wszystko razem doprowadziło do oddalenia powództwa.

V. naruszenie art. 102 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie, podczas gdy okoliczności przedmiotowej sprawy uzasadniają uznanie, że sytuacja powodów stanowi wypadek szczególnie uzasadniony, uzasadniający nie obciążanie ich w ogóle kosztami.

Mając na uwadze powyższe zarzuty apelujący wnieśli o:

1. zmianę wyroku w zaskarżonym zakresie (punkt I sentencji) i uwzględnienie powództwa w całości (zgodnie z żądaniem zawartym w piśmie procesowym powodów z dnia 08.10.2012 r.) oraz (w zakresie punktu II sentencji) o odstąpienie od obciążania powodów kosztami zastępstwa procesowego; ewentualnie o:
2. uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji w tym zakresie do ponownego rozpoznania a ponadto zasądzenie od pozwanych na rzecz powodów kosztów procesu za obie instancje według norm przepisanych, a w przypadku nieuwzględnienia w jakimkolwiek zakresie apelacji - odstąpienie od obciążania powodów kosztami za obie instancje i przyznanie od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Szczecinie na rzecz pełnomocnika powodów kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodom z urzędu w postępowaniu apelacyjnym według norm przepisanych, które to koszty nie zostały zapłacone ani w całości ani w części.

Pozwani wnieśli o oddalenie apelacji i zasądzenie na swoją rzecz kosztów postępowania odwoławczego.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja powodów nie zasługiwała na uwzględnienie z uwagi na brak jurydycznych przesłanek warunkujących skuteczne odwołanie darowizny.

Sąd Apelacyjny wskazuje, że prawidłowe rozstrzygnięcie każdej sprawy uzależnione jest od spełnienia przez Sąd meriti dwóch naczelných obowiązków procesowych, tj. przeprowadzenia postępowania dowodowego w sposób określony przepisami procesowymi oraz dokonania wszechstronnej oceny całokształtu okoliczności ujawnionych w toku rozprawy głównej. Rozstrzygnięcie to winno również znajdować poparcie w przepisach prawa materialnego adekwatnych do poczynionych ustaleń faktycznych. Powyższe stwierdzenie dotyczy wszelkich rozstrzygnięć zapadających w toku postępowania sądowego, w tym również drugoinstancyjnych. Jednakże istotą postępowania apelacyjnego jest zbadanie zasadności podstaw zarzutów skierowanych przeciwko orzeczeniu Sądu pierwszej instancji, bowiem, mimo że jest postępowaniem merytorycznym, ma charakter kontrolny. Sąd odwoławczy orzeka przy tym w oparciu o całokształt zgromadzonego materiału dowodowego, dokonując na nowo jego własnej, samodzielnej i swobodnej oceny. Jako Sąd merytoryczny może nadto czynić ustalenia i to odmienne od ustaleń Sądu pierwszej instancji, bazując na tym samym materiale dowodowym (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 06 lutego 2003 r., sygn. IV CKN 1752/00, niepubl., wyrok Sądu Najwyższego z dnia 09 maja 2002 r., sygn. II CKN 615/00, niepubl.).

W ocenie Sądu Apelacyjnego wyrok Sądu pierwszej instancji jest prawidłowy i odnosi we właściwy sposób zakreślone przez powodów okoliczności faktyczne do obowiązujących przepisów prawa. Wedle treści przepisu art. 898 § 1 k.p.c. darczyńca może odwołać darowiznę nawet już wykonaną, jeżeli obdarowany dopuścił się względem niego rażącej niewdzięczności. Z art. 899 § 3 k.p.c. wynika zaś, że darowizna nie może być odwołana po upływie roku od dnia, w którym uprawniony do odwołania dowiedział się o niewdzięczności obdarowanego. Dodatkowe kryterium przewiduje art. 900 k.p.c. stanowiący, że odwołanie darowizny następuje przez oświadczenie złożone obdarowanemu na piśmie. W kontekście powyżej przytoczonych regulacji prawnych nie budzi wątpliwości tak zakres czasowy w jakim można odwołać darowiznę, jego podstawa faktyczna oraz forma w jakiej oświadczenie o odwołaniu powinno zostać złożone obdarowanemu.

W kontekście tak uformowanych podstaw prawnych - roszczenie o odwołanie darowizny własności lokalu mieszkalnego wraz z udziałem we własności części wspólnych budynku i gruntu, z jakim powodowie wystąpili przeciwko spadkobiercom zmarłego obdarowanego nie spełnia kryteriów przewidzianych wyżej przytoczonymi przepisami.

Apelujący tracą z pola widzenia tę zasadniczą okoliczność sprawy, z której wynika, że obdarowany, który – jak twierdzą, był rażąco względem nich niewdzięczny zmarł w styczniu 2005 roku, a zatem ponad 6 lat przed wytoczeniem procesu o odwołanie darowizny. O ile zatem powodowie zamierzali ubiegać się o zwrot darowanego siostrzeńcowi mienia powinni przed jego śmiercią złożyć mu oświadczenie o odwołaniu darowizny w formie pisemnej, czego jednak nie uczynili. Podkreślić należy, że odwołanie może nastąpić tylko w formie pisemnej. Przewiduje ją bowiem art. 900 k.p.c. Uściśla ona podstawy odwołania darowizny i umacnia zasadę pewności obrotu gospodarczego. Podczas procesu oświadczenie takie wyznacza też czasowe i przedmiotowe granice rozpoznania sprawy, które podlegają kontroli Sądu na płaszczyźnie art. 898 § 1 k.p.c. Oświadczenie złożone w formie ustnej, nie wystarcza do przyjęcia, że nastąpiło odwołanie darowizny. Na gruncie art. 900 k.p.c. będzie ono bowiem nieskuteczne.

W tym miejscu Sąd Apelacyjny podkreśla wagę pisemnego oświadczenia. To ono bowiem warunkuje merytoryczną zasadność powództwa wytoczonego wobec spadkobierców zmarłego obdarowanego. Darczyńca lub jego spadkobierca nie może bowiem odwołać darowizny po śmierci obdarowanego, nawet jeżeli termin określony w art. 899 § 3 k.c. jeszcze nie upłynął (patrz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2002 r., sygn. akt II CKN 1395/00, OSNC 2004/3/43). O ile zatem oświadczenie o odwołaniu darowizny w przepisanej formie nie zostało spadkobiercy złożone zanim on zmarł to późniejsze powództwo o zwrot darowizny skierowane przeciwko jego spadkobiercom nie zasługuje na uwzględnienie.

Przenosząc wyżej przytoczony stan prawny na grunt rozpoznawanej sprawy Sąd Apelacyjny, po analizie akt sprawy stwierdza, że powodowie nie wykazali, aby złożyli zmarłemu M. J. oświadczenie o odwołaniu darowizny w formie prawnie skutecznej (vide art. 900 k.c.). Z ich apelacji wynika nawet wniosek wprost przeciwny -a mianowicie taki, że pisemnego oświadczenia nie złożyli. Powodowie za prawnie wystarczający, w świetle art. 900 k.c., uznają obecnie oświadczenie złożone w formie ustnej, co jednak w świetle wyżej przytoczonych uregulowań prawnych nie wystarcza do uznania ich powództwa za skuteczne.

Celem wyczerpującego rozważenia okoliczności tej sprawy Sąd Apelacyjny dostrzega odmienne stanowisko judykatury w tej kwestii i wskazuje, na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 lipca 1972 r., sygn. akt II CR 52/72 (OSP iKA 1973, nr 3, poz. 57), w którym stwierdzono, że śmierć obdarowanego nie stoi na przeszkodzie do wykonania uprawnienia darczyńcy do odwołania darowizny w stosunku do spadkobierców obdarowanego, jeżeli nie upłynął jeszcze termin roczny przewidziany w art. 899 § 3 k.c. Pogląd ten choć został poddany krytyce w późniejszym orzecznictwie (choćby w wyżej przytoczonym wyroku Sądu Najwyższego z 7 listopada 2002 roku) zasługuje na uwzględnienie z uwagi na to, że dopuszcza możliwość złożenia oświadczenia o odwołaniu darowizny w rozumieniu art. 900 k.c. spadkobiercom obdarowanego, o ile roczny termin od powzięcia wiadomości o podstawach rażącej niewdzięczności jeszcze nie upłynął. Pogląd ten mógłby zmienić rozstrzygnięcie sprawy z tego względu, że funkcję oświadczenia o odwołaniu darowizny może spełniać także pozew, co w przypadku powodów, którzy ustnego oświadczenia nie złożyli ma zasadnicze znaczenie. O ile bowiem pozew stanowi oświadczenie o odwołaniu darowizny to tym samym warunki z art. 900 k.c. zostałyby przez nich spełnione. Pozew „o odwołanie darowizny”, wskazujący przedmiot darowizny i przyczynę odwołania dostatecznie określa wolę darczyńcy odwrócenia skutków umowy darowizny (vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 października 2002 r., sygn. akt I CKN 1036/00). Przyjmując zatem tę korzystną dla powodów, a opisaną w powołanym wyroku wykładnię prawa wskazać jednak należy, że i tak ich powództwo nie mogłoby zostać uwzględnione z uwagi na upływ rocznego terminu na złożenie takiego oświadczenia. Oświadczenie może być bowiem złożone w przeciągu roku od chwili kiedy darczyńca dowiedział się o istnieniu podstaw do odwołania darowizny, a w sprawie państwa S. od tej chwili upłynęło co najmniej 6 lat. Przyjmując bowiem najkorzystniejszą dla powodów wersję, że o rażącej niewdzięczności pozwani dowiedzieli się dopiero w chwili jego śmierci, a zatem w styczniu 2005 roku, to termin na złożenie jego spadkobiercom oświadczenia upłynął w styczniu 2006 roku. Tym bardziej, że już w

listopadzie 2005 roku Sąd Rejonowy w Rykach deklaratywnie ustalił krąg spadkobierców po zmarłym, a wpis nowych współwłaścicieli do lokalu nastąpił 30 listopada 2011 roku. Powodowie nie mieliby zatem w tamtym czasie trudności (biorąc pod uwagę, że rejestr ksiąg wieczystych jest jawny) z ustaleniem tożsamości osób, do których oświadczenie o odwołaniu darowizny powinno być skierowane. Mimo tego, pozew złożyli dopiero w 2011 roku. Reasumując zatem tę część uzasadnienia stwierdzić należy, że przy najkorzystniejszej dla powodów wykładni należałoby przyjąć, że spełnili oni przesłankę pisemnej formy złożenia oświadczenia z art. 900 k.c., ale jednocześnie uchybili terminowi na jego złożenie przewidzianemu w art. 899 § 3 k.c.

Już wyżej wymienione przyczyny zdecydowały o tym, że apelacja powodów nie mogła być uwzględniona. Zbędne było zatem gromadzenie materiału dowodowego w celu ustalenia, jakie zachowanie obdarowanego należało ocenić na płaszczyźnie rażącej niewdzięczności o jakiej mowa w art. 898 § 1 k.c. W apelacji powodowie potwierdzają, że na takie właśnie okoliczności miały zostać powołane E. W. oraz T. G.. Błędnie jednak twierdzą, że brak zeznań tych świadków zdecydował o oddaleniu powództwa. Sąd Okręgowy wyraźnie wskazał, że dowody mające potwierdzić rażącą niewdzięczność obdarowanego wobec powodów (a takimi były dowodowy z zeznań tych dwóch osób) okazały się zbędne z uwagi na oddalenie powództwa z innych przyczyn, niezależnych od tego czy rażąca niewdzięczność zaistniała czy też nie. Tym samym Sąd Apelacyjny stwierdza, że Sąd Okręgowy nie dopuścił się naruszenia zarówno art. 233 § 1 k.p.c. jak i art. 227 k.p.c. Przepis art. 233 § 1 k.p.c. wyraża zasadę swobodnej oceny dowodów zgodnie z którą, Sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie „wszechstronnego rozważenia zebranego materiału” a zatem, jak podkreśla się w orzecznictwie, z uwzględnieniem wszystkich dowodów przeprowadzonych w postępowaniu, jak również wszelkich okoliczności towarzyszących przeprowadzaniu poszczególnych dowodów i mających znaczenie dla oceny ich mocy i wiarygodności (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 17 listopada 1966 roku, sygn. II CR 423/66, niepubl.; uzasadnienie orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 24 marca 1999 roku, sygn. I PKN 632/98, opubl.: OSNAPiUS 2000/10/382; uzasadnienie orzeczenia Sądu Najwyższego z 11 lipca 2002 roku, sygn. IV CKN 1218/00, niepubl.; uzasadnienie orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 18 lipca 2002 roku., sygn. IV CKN 1256/00, niepubl.). Przyjmuje się, że ramy swobodnej oceny dowodów muszą być określone wymaganiami prawa procesowego, doświadczenia życiowego, regułami logicznego myślenia oraz pewnego poziomu świadomości prawnej, według których sąd w sposób bezstronny, racjonalny i wszechstronny rozważa materiał dowodowy jako całość, dokonuje wyboru określonych środków dowodowych i wając ich moc oraz wiarygodność odnosi je do pozostałego materiału dowodowego. Dla skuteczności zarzutu naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. nie wystarcza stwierdzenie o wadliwości dokonanych ustaleń faktycznych, odwołujące się do stanu faktycznego, który w przekonaniu skarżącego odpowiada rzeczywistości. Konieczne jest tu wskazanie przyczyn dyskwalifikujących postępowanie sądu w tym zakresie. W szczególności skarżący powinien wskazać, jakie kryteria oceny naruszył sąd przy ocenie konkretnych dowodów, uznając brak ich wiarygodności i mocy dowodowej lub niesłusznie im je przyznając (tak Sąd Najwyższy min. w orzeczeniach z dnia: 23 stycznia 2001 r., IV CKN 970/00, LEX nr 52753, 12 kwietnia 2001 r., II CKN 588/99, LEX nr 52347, 10 stycznia 2002 r. II CKN 572/99, LEX nr 53136).

Na gruncie niniejszej sprawy należy zauważyć, że zarzut ten ma charakter polemiczny. Nie wskazuje natomiast wad w logicznego rozumowania Sądu pierwszej instancji przy dokonywaniu oceny przeprowadzonych dowodów, które posłużyły do wskazanych na wstępie ustaleń faktycznych. Ustalenia te zresztą, jako w pełni prawidłowe, Sąd Odwoławczy w pełni podziela i przyjmuje za własne.

Przepis art. 227 k.p.c. stanowi natomiast, że przedmiotem dowodu są fakty mające dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie. W judykaturze przyjmuje się, że fakty mające istotne znaczenie, to fakty opisane w hipotezach norm prawa cywilnego materialnego, rzadziej prawa procesowego. Właściwie rozumiane prawo materialne określa więc, które dowody są istotne w sprawie i jakie mają znaczenie dla jej rozstrzygnięcia. Przepisy te wyznaczają zakres koniecznych ustaleń faktycznych, które powinny być w sprawie dokonane. Wskazany powyżej stan prawny i analiza akt sprawy wskazuje, że w niezbędnym zakresie Sąd pierwszej instancji takie fakty istotne ustalił, a prowadzenie postępowania dowodowego, dalej idącego nie zmieniłoby wyniku postępowania.

Mając powyższe argumenty na uwadze, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację powoda jako bezzasadną.

Przechodząc do merytorycznej oceny zarzutu naruszenia art. 102 k.p.c. uznać należało go za nieuzasadniony z tej przyczyny, że przesłanki warunkujące odstąpienie na zasadzie słuszności od obciążania powodów kosztami postępowania nie zostały w tej sprawie spełnione. Urzeczywistniający tę zasadę art. 102 k.p.c. stanowi wyjątek od odpowiedzialności strony za wynik sporu (vide art. 98 k.p.c.). W judykaturze utrwalone jest stanowisko, że poza trudną sytuacją majątkową, do kręgu „wypadków szczególnie uzasadnionych” należą także okoliczności związane z samym przebiegiem procesu. Zaliczane są do nich sytuacje wynikające z charakteru żądania poddanego rozstrzygnięciu, jego znaczenia dla strony, subiektywne przekonanie strony o zasadności roszczeń, przedawnienie, prekluzja. W kontekście tak rozumianych przesłanek zasady słuszności ocena sądu, czy zachodzi wypadek szczególnie uzasadniony, o którym mowa w art. 102 k.p.c., ma charakter dyskrecjonalny, oparty na swobodnym uznaniu, kształtowanym własnym przekonaniem oraz oceną okoliczności rozpoznawanej sprawy, w związku z czym w zasadzie nie podlega kontroli instancyjnej i może być podważona przez sąd wyższej instancji tylko wtedy, gdy jest rażąco niesprawiedliwa (patrz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 maja 2012 r. sygn. akt III CZ 25/12).

Zestawiając ten zarzut apelacji z wyżej opisanym stanem prawnym należało, zdaniem Sądu Apelacyjnego, dojść do wniosku, że Sąd Okręgowy zastosował prawidłowe przepisy prawa i nie uchybił art. 102 k.p.c. Znamienne jest, że wbrew wyżej przedstawionym wymogom, jakim ma odpowiadać zarzut oparty na naruszeniu art. 102 k.p.c. powodowie uchylili się od konstruktywnej krytyki oceny jakiej dokonał Sąd pierwszej instancji w tej mierze, a poprzestali na przedstawieniu własnej, korzystnej dla niech wersji. Taka postawa procesowa nie wystarcza do uznania, że doszło do naruszenia przepisu prawa proceduralnego. Z drugiej strony Sąd Apelacyjny nie dostrzega aby powodowie byli subiektywnie przekonani o słuszności wytoczonego powództwa skoro zwlekali z jego wytoczeniem co najmniej 6 lat. Tym bardziej, że przesłanki rażącej niewdzięczności datują się według ich twierdzeń nieomalże od chwili zawarcia umowy darowizny, co nastąpiło w 2002 roku. Można zatem domniemywać, że o zainicjowaniu procesu przesądziło nie tyle zachowanie obdarowanego, a okoliczności, które miały miejsce po jego śmierci.

O kosztach postępowania apelacyjnego należnych pozwanym od powodów orzeczono w punkcie II. sentencji wyroku, w oparciu o art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. oraz § 6 pkt 7) w zw. z § 13 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. Nr 163 poz. 1348 ze zm.).

O kosztach postępowania należnych pełnomocnikowi powodów ustanowionemu z urzędu orzeczono w punkcie III. na podstawie art. 108 § 1 k.p.c. w związku z art. 98 § 3 k.p.c. oraz § 2 ust 3, § 6 pkt 7) w zw. z § 13 ust. 1 pkt 2 wyżej wspomnianego rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r.

SSA M. Iwankiewicz SSA D. Rystał SSA D. Jezierska